

РАЗГОВОР С АНЬЕС ВАРДА

от Никола Майл
18 март 2014

Никола Майл. магистър по литература и кино (с дипломна теза върху “Шербургските чадъри” на Жак Деми), сътрудник към сайта Critikat.com между 2007 и 2018 година, както и към различни ЛГБТ медии като PinkTV, първия френски ЛГБТ телевизионен канал, и Jock.life, чийто редактор е в момента.

По повод завъртането на реставрираната версия на “Клео от 5 до 7”, Аньес Варда ни посреща в офиса си с розова фасада на улица “Дагер”. Интервю под формата на разходка из плажовете на паметта, където срещаме пътьом Клео, Жак Деми, Мишел Льогран, Жан-Люк Годар и дори Делфин Сейриг... Жена с множество животи, Аньес Варда също така си спомня, в центъра на този пъзел от киномански образи, някои от творбите, създадени за новата ѝ изложба, “Нетичипни триптихи”.

НМ: Напоследък има много новини около Вас, имайки предвид изложбата “Нетичипни триптихи” в галерия “Натали Обадия”, изложбата “Аньес в Калифорнияленд” в Лос Анджелис и повторното излизане на “Клео от 5 до 7” в киносалоните!

АВ: След фотографията и киното, сега живея трети живот – като визуален артист, предпочитам този термин вместо художник. И в същото време, излизат филми от моя “втори живот” като режисьор, като “Клео от 5 до 7”. Петдесет и две години по-късно, намирам за забавно това да си кажа, че все още се налага малко промоция. Във всеки случай, много се радвам, че филмът не е нито пострадал, нито морално остарял от изминалото време.

НМ: Как Ви изглежда този филм петдесет и две години по-късно?

АВ: Все още съм съгласна с този филм и неговата структура. Не виждам защо бих отричала нещо, което ми харесва и което наистина отговаря на онова, което винаги съм искала да правя в киното – да създавам истории, които започват от нищото, които са киноматериал, а не просто илюстрации на истории или романи. За “Клео”, която исках да бъде радикална, си поставих двойна задача. Исках филмът да се развива в реално време и траекторията на героинята също да бъде реална. Имайки предвид тези препятствия, актьорската игра все пак трябваше да успее да създаде история с емоция, така че зрителят да бъде по-близо до тази жена, която се страхува, че може да има рак. Това беше страхотно преживяване за мен, също и самонадеяно. Никога не съм предполагала, че филмът ще бъде така добре приет. Въпреки че не спечели награда в Кан, от цял свят го искаха. Филмът направи силно впечатление, когато беше пуснат, докато в същото време изобщо не приличаше на другите продукции на Новата вълна. Все още мисля, че най-добрият ми филм е “Без покрив и закон”, който също ще бъде възстановен. Този филм е също много труден. Той размива границите на реалността и поставя въпроса за възприятието на света между един спектакъл, който хващаме в суров вид, и неговата постановъчна версия благодарение на фикцията. Но много редовно се цитира “Клео”.

НМ: Едновременната критика Ви нарича “бабата” на Новата вълна – един прякор, който Ви остава оттогава. Съгласна ли сте обаче с този термин?

АВ: Наричаха ме “баба” на Новата вълна още след първия ми филм, “Ла Поант Курт”, направен през 1954-а. По онова време никой от Трюфо, Годар все още не беше снимал. Филмът ми беше толкова радикален, че момчетата от “Кайе дьо синема” дори не го искаха, те бяха по-чувствителни към предложенията на американското кино. Изобщо не бях в тяхната група за анализи и разсъждения. Но когато всички започнаха да снимат, ме поеха и продуценти като Жорж дьо Борегар, които си казаха, че може да се правят евтини и печеливши филми с млади хора. Но нямах много общо с режисьорите на Новата вълна, или може би само с Годар, поради неговата радикалност. Бях в моя си ъгъл, в тази къща на улица “Дагер”. Не го усетих като група. Накратко, наричаха ме “баба”, защото бях започнала преди всички. Освен това, когато ми излезе това име, бях на тридесет години. А сега какво бих била, динозавъра на Новата вълна [смее се]?

НМ: И все пак късометражният филм, който виждаме в “Клео”, е намигване към режисьорите и актьорите на Новата вълна. Защо включихте този кратък филм, който прекъсва разказа?

АВ: За три четвърти от филма се страхувах, че зрителят ще се отегчи от историята на Клео, така че включих малка интерлюдия в една прожекционна кабина, мини бурлеска, където събрах Жан-Клод Бриали, Сами Фрей, Еди Константин, Ив Робер и Даниел Делорм около Анна Карина и Жан-Люк Годар. Успях да го накарам да си свали очилата, има много красиви очи! Ценното в тази бурлеска са очите на Годар. Вече познахме чара на Анна Карина и останалите актьори. Но хитът беше това да видите очите на Жан-Люк.

НМ: За този филм си сътрудничите също с Мишел Льогран, с когото вече сте написали заедно “Песента на Лола” за Жак Деми?

АВ: Исках Клео да е певица. Така че ѝ написах песни с Мишел Льогран. Във филма Мишел представя на Клео няколко песни, включително “Без теб”. Хареса ми идеята, че ако Клео умре, без да е обичала или да е била обичана, ще бъде още по-драматично. “И ако дойдеш твърде късно, вече ще съм в земята”, пее тя. Исках персонажът на Клео да реагира, да се разбунтува и да зареже външното с неговата безполезна красота, за да се превърне в жена, която излиза и наблюдава хората. Ключът към помирението със света е да гледаме другите. След това Клео отива да погледне своята приятелката-модел, едно войниче, с когото ще говори. Тя не се лекува, страхът ѝ няма да изчезне, но ми се струва, че има едно умиротворение, което се настанява в нея. До този момент тя е много обожавана, но много самотна със своето огледало. “Огледалото ми е счупено, ще умра”, казва тя. После също ще се страхува. Но тя се впуска в

живота с една чувствителност към живота на другите. Тази идея се повтаря често в моите филми, дори и в "Плажовете на Аньес", който уж е автопортрет, но аз говоря основно за други хора. Ключът към един относителен мир, един относителен баланс, едно относително приемане на живота е да бъдеш обърнат към другите.

НМ: Това като че ли е подходът и в документалните Ви филми?

АВ: Когато снимам документален филм, отделям време, слушам. Задавам много въпроси. Опитвам се да следя персонажите си в рамките на даден период. Харесвам другите. Със сигурност има и елемент на любопитство. Макар и с просяци и хора, които събират хранителни отпадъци, никога не съм ги питала откъде идват, защото щяхме да влезем в такива болезнени разговори... Въпреки че някои все пак искаха да говорят за това.

НМ: Накратко, приемате ги в сегашно време...

АВ: Точно така. А в сегашно време какво можем да споделим? Истории. Предпочитам диалога пред въпросника. Говоря за децата си, за това, което съм виждала или срещала. Оформя се диалог и всички въпроси, необходими за документалистиката, възникват естествено.

НМ: В "Клео от 5 до 7" персонажът, изигран от Корин Маршан, се страхува, че има рак. Това чисто драматургично хрумване ли беше или резонираше с тогавашното общество?

АВ: Действително, по време на снимките ракът беше колективен страх. След това имаше страх от ядрена енергия, от СПИН. По времето, когато снимах филма, хората бяха наистина уплашени от рака. Не че сега се страхуват по-малко от това, но имам чувството, че тогава този

страх беше още по-обострен. Жорж дьо Борегар, който беше суверен, също ме беше предупредил, че “думата рак не трябва да се произнася”. Отговорих, че все пак това е темата на филма. Затова ми позволи да я включа само веднъж, когато Клео среща младия войник в отпуск.

НМ: Говорите за СПИН – болест, за която също бяхте сред първите, които я споменават през 1987-а в “Кунг-фу майстор”, далеч преди Вашата изключителна изповед в “Плажовете на Аньес”, където говорите за смъртта на Жак Деми?

АВ: “Плажовете на Аньес” е филм, който засяга мен, който засяга живота на Жак Деми, това е едно свидетелство... Що се отнася до “Кунг-фу майстор”, бях гледала по английската телевизия една много брутална програма за СПИН. Там на зрителите се показваше как се слагат презервативи в осем и половина вечерта. Купих правата, за да включа този фрагмент в “Кунг-фу майстор”. Когато направих този филм, в медиите тепърва започнаха да се появяват заглавни страници, посветени на СПИН. Да кажем, че темата наистина се разрази в пресата през 1987 година. Но тя страдаше от омерта години наред...

НМ: Вие сте и сред първите режисьори във Франция, които говорят за войната в Алжир. Тази тема беше ли табу по онова време?

АВ: Нямахме цензура в същинския смисъл на думата. За разлика от американците, във Франция е трудно да се говори за важни събития в момента, в който се случват. За мен беше интересно не да се противопоставя, а да съпоставя страха от смъртта от рак и страха от смъртта на фронта. Когато гледаме млади хора, които са красиви, не искаме те да умрат. Изключителната красота на Клео ни подтиква да я защитаваме. Защото смъртта на красотата е като че ли символично убийство на идеята за Красиво. Това е класическа тема в живописата, в литературата. Не обичаме да виждаме как пада едно красиво дърво. Не обичаме да виждаме как някой мачка красиви цветя... Може би е наивно да се кажат тези неща. Всеки има своя собствена представа за красотата. Не искаме тя да бъде повредена.

НМ: Във Вашата изложба “Нетичипни триптихи” извеждате на преден план фразата на Лотреамон “красив като среща върху дисекционна маса на чадър с шевна машина”. За Вас точно този цитат ли изразява красотата?

АВ: Харесвам тази безсмислица, която има смисъл. Моето поколение беше силно белязано от сюрреализма. Тъй като моята изложба “Нетичипни триптихи” е базирана на числото три, се сетих за този цитат от Лотреамон, запечатан в паметта ми, който обединява три обекта. Забавлявах се с това да измисля цялото нещо, защото исках наред със снимките и видеоклиповете от изложбата да наситя и пространството на галерията. Говорим за “инсталация”. Затова поставих маса, шевна машина и прокъсан чадър. Какво изследват художниците? Именно всички видове красота и ето дефиниция за красота. Също така много харесвам това определение на Андре Бретон: “Красотата ще бъде конвулсивна или няма да бъде”.

Така или иначе, търся по-скоро помирение: черно-бели и цветни изображения, цифрови и заснети на лента, от младите ми години и сега. В изложбата има снимки, направени през 1950 година, и други, направени преди два месеца. Това е едновременно приемственост в границите на моя собствен живот и един микс, който доста ми подхожда. Също така обичам да смесвам неподвижността на фотографията с движението на видеото. Пред една фотография си задаваме хиляди въпроси: какво мисли този човек? Кой е всъщност? Поставяйки видеоекрани до портрет на лента, подхранвам отражението, давам отговори. Снимката показва младо момиче с коса, развявана от вятъра. Отстрани видеоклиповете представят вятърни турбини, тези много красиви съвременни бижута, които се въртят безспирно.

НМ: Което отново ни отвежда, както в “Клео”, към тази проблематика около времето?

АВ: Проблемът с времето, който е проблем на занимаващите се с кино, съм го изследвала в “Клео” и в други филми. За “Събирачите и аз” бях намерила часовник без стрелки. И зададох въпроса: “Минава ли времето, когато няма стрелки?” Отговорът е да! Времето така или иначе минава, но стрелките не се въртят. Този въпрос с времето винаги много ме е вълнувал. Вероятно това е проблем на всеки от нас, във всеки случай на всички артисти.

НМ: В “Сто и една нощи” отивате още по-далеч, откроявайки фигурата на господин Кино, който трябва да се бори със забравата?

АВ: “Сто и една нощи” беше един забавен начин да отпразнуваме стогодишнината на киното, който никой не разбра, защото хората мислеха, че правя филм по поръчка. Исках да се посмея малко на всички тези сериозни, исторически, натежали от смисъл тържества. Мислех, че мога да направя комедия с бъркотии, в която можем да изкараме фалшиви заглавия, където актьорите ще дойдат и ще поздравят Пиколи, докато му се подиграват. Много се забавлявах с този филм. Никога не бих си помислила да снимам Белмондо, Джина Лолобриджида, Денъв с Де Ниро, Депардийо, Делон. Бях щастлива от всички тези посещения. Но не се получи. Знаете ли, хората наистина не обичат много, когато снимам комедии. Нямам право, не съм аз. Трябва да правя сериозни филми, които имат смисъл, социологически или политически ангажирани филми.

НМ: Мислите ли, че във Франция е действително трудно да се промени този творчески регистър?

АВ: Да, за съжаление. Същото се случи и с комедията на Шантал Акерман “Утре се местим!” Филмът също не се получи, защото Шантал не би трябвало да прави комедии. Мислех, че “Сто и една нощи” ще разсмее хората. Но все пак, има един израз, според който “не можеш да угодиш на всички, дори на баща си”.

НМ: Имате ли впечатлението, че жените-режисьори трябва да се борят още повече, за да се наложат?

АВ: Когато ме питат “Трудно ли е да си жена в киното?”, отговарям, че е особено трудно да се прави радикално кино. Никой никога не е казал “не е лошо за жена”. Казва се: “ново е или не е ново”, “катастрофа”, “добре е”... Винаги съм искала да ме смятат преди всичко за режисьор. В личния си живот, да, бях активна феминистка, разбира се! Но не исках да правя политически ангажирано кино, като се изключи “Едната пее, другата – не”, който между другото ще реставрирам. Този филм разказва за борбата на жените. Не само аз бях активист, това преди всичко е един разказ за борбата за правото на контрацепция, която ми се струва толкова очевидна, толкова скандално очевидна, че и днес ми се вижда абсурдно жените да се борят за това. И дори не става дума за аборт...

НМ: Била сте също много близка с Делфин Сейриг, която също така прави един особено феминистки документален филм, “Бъди красива и мълчи!”?

АВ: Бях много добра приятелка с Делфин Сейриг. Тя беше много войнствена, много весела и много интелигентна. Това ми харесваше в политическия активизъм на жените през 70-те. Всичко се случваше с невероятно добро настроение! Ние пеехме, момичетата бяха с рокли на цветя. Имаше нещо бароково! После атмосферата захладня, защото проблемите станаха по-сериозни. Никой не иска да се шегува с пребити или осакатени жени... Животът ме е срещал с жени, които са правили аборт в ужасни условия, виждала съм еволюция в морала на жените и мъжете, в обществото. Познавам и войната, Освобождението, германците по улиците на Париж. Ето сега, със задна дата, спомените избледняват, но имаше трудни моменти,

проблеми също с финансирането на моите филми или тези на Жак Деми... Той наистина страдаше от това към края на живота си. Още повече, че имаше такъв успех с "Шербурските чадъри", "Магарешка кожа"... И необикновен успех в САЩ. До "Магазин за модели", който беше провал. А това те не прощават в Америка.

НМ: Защо, между другото, той не снима холивудския мюзикъл, който винаги е мечтаел да направи там?

АВ: Това е загадката на Жак, който не се възползва от предоставената му възможност. Предлагаша му балети, оркестрова хореография. Можеше да прави каквото си поиска, да подготвя филма в продължение на шест месеца. Мисля, че беше обзет от носталгия по Франция. Той направи един провинциален френски филм. "Магазин за модели" е много красив, но липсата на успех застраши кариерата му в Съединените щати. Ето, човешката мистерия е пълна и все пак аз споделих живота му. Затова правя непълни пъзели. В големия пъзел на срещата с някой друг винаги липсват парчета. За вас няма да знам нищо повече, отколкото за ситуацията в Армения, отколкото за Жак Деми или за собствените си мисли. Липсват части и става все по-зле, тъй като бавно губя паметта си. Говорих с един американски приятел снощи. Той ми напомни за времето, когато всички френски актьори бяха в Лос Анджелис: Анна Карина, Монтан, Синьоре... Разказа ми за един обяд, на който бяхме всички заедно. Докато ми говореше, си го спомних, но напълно го бях изтрила от паметта си. Частите от пъзела ще липсват все повече и повече.

НМ: Направила сте три филма за Жак Деми. Дали за Вас киното също е начин да запазите възможно най-много парчета от пъзела в паметта си?

АВ: Направих "Жако от Нант", защото исках да разкажа за детството на Жак Деми, което беше така важно за него. След това режисирах "Госпожиците стават на 25 години", в който си спомням за снимките на оригиналния филм, а след това завърших с "Вселената на Жак Деми". Тъй като "Жако от Нант" е фикция, имаше нужда от документален аналог за неговата работа в киното. Раздялата ни беше толкова мъчителна, че благодарение на тези филми успях да съм още малко с него. Когато в "Плажовете на Аньес" казвам "щом си помисля за смъртта, веднага се връщам към смъртта на Жак", това е абсолютно вярно. Той е най-важен от всичките ми мъртъвци. Какъвто и да е бил животът, който имахме заедно с неговите недостатъци, с неуспехите понякога... Беше ми много трудно да приема края на двойката. Не минава ден, в който да не мисля за Жак, и в този момент губя представа за времето. Наскоро ми зададоха въпроса и изчислих, че са минали двадесет и четири години от смъртта на Жак Деми. Усещането за време е нещо много специално. Когато все още мислиш за някого, времето не минава по същия начин. Продължих да живея в същата къща, със същия двор, същата кухня, същото легло. Беше едновременно болезнено и приятно.

НМ: И никога не сте мислила да снимате нереализираните сценарии на Жак Деми?

АВ: Проектите на Жак? Никога! Ако синът му Матийо иска да снима някой филм на Жак, защо не... Но аз никога. Никога не съм искала да се намесвам в този негов свят, който беше толкова специален и който много обичам.

НМ: Всеки е разполагал със своята творческа интимност?

АВ: Има много хубав текст, в който той казва "в творчеството всеки е сам". И го казва там, от другата страна на двора. Двамата работихме от двете страни на този 4-метров двор. Четяхме сценариите си, когато бяха готови, но не сме се месили по време на работата на другия. Говорихме си много, много често ходехме заедно на кино. Говорихме за филми през цялото време!

НМ: Говорихме за тези връзки между паметта и киното. Винаги сте придавала значение на реставрацията и представянето на вашите филми или тези на Жак Деми. Но мислите ли, че новото поколение все още има този киномански вкус и желание да преоткрива класиката?

АВ: Настигнах младите със "Събирачите и аз". Бях малко остаряла в представите на хората. Този филм докосна мнозина, защото засяга екологията и актуалните социални проблеми. Темата на филма, която беше по-важна от мен, наистина се обръщаше към младите, които на свой ред се позаинтересуваха от моето кино. "Плажовете на Аньес" също много се хареса. И сега не знам дали ще отидат да видят отново "Клео"? Някои го учат в училище, но ще отидат ли да го гледат като филм? Загадка. Знам, че когато пуснахме заглавия от Жак Деми, като "Лола", "Заливът на ангелите" или "Шербургските чадъри", имаше истинско желание тези филми да се видят в кината, на голям екран. Все пак това е нещо различно от компютър... Сега през по-голямата част от времето хората гледат филми на компютър, понякога дори на още по-малък екран като iPad или мобилен телефон... Мисля, че винаги ще има несравнимо удоволствие в това да видиш един филм отново на голям екран, особено след като цифровите DCP копия са страхотни!

